

Çalışma Koşullarına Bağlı Olarak İş Yerlerinde Çalışanların Siber Zorbalığa Maruz Kalma Düzeylerinin İncelenmesi

Gülin Tuğçe Söyleyici^{1*}, Adnan Kalkan¹

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy University, * Corresponding author, tugcesoyleyici@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, çalışma koşullarına bağlı olarak çalışanların iş yerlerinde siber zorbalığa maruz kalma düzeylerini ölçmektir. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışma verilerinin toplanmasında Kayman (2017) tarafından geliştirilen İş Yeri Siber Zorbalık Mağduriyeti Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 yıllarında Manisa Organize Sanayi Bölgesinde halen faaliyet gösteren 176 işletme oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden seçilen 457 işletme çalışanı oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin analizi IBM SPSS 20.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada betimsel istatistiklerin yanı sıra, güvenilirlik analizi, faktör analizi, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışma süresi ve bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı arasında farklılığın olduğu; çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışılan bölüm ve çalışanların gelir durumu arasında ise anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Siber zorbalık, Siber mağduriyet, Siber zorbalık araçları.

Title

An Investigation of Employees' Levels of Exposure to Cyberbullying in Workplaces Depending on Working Conditions

Abstract

The purpose of this research is to measure the employees' levels of exposure to cyberbullying in workplace, depending on the working conditions. Survey method has been used in the research. For the collection of data, Workplace Cyberbullying Victimization scale developed by Kayman (2017), has been used. The population for this research is 176 enterprises which are still active in the Manisa Industrial Park (MIP). The sample size for this research consists of 457 employees selected from this population. IBM SPSS 20.0 statistical program has been used for analysing the data. In the study, Reliability Analysis, Factor Analysis, Independent Sample T-test, One Way ANOVA test have been performed in addition to descriptive statistics. As a result, it has been found that there is a significant difference between the situation of employees exposed to cyberbullying and the frequency of daily use of IT and working time; however, there is no significant difference between the situation of employees exposed to cyberbullying and department worked and the income levels of them.

Keywords: Cyberbullying, Cyber Victimization, Cyberbullying Tools.

Citation: Söyleyici, G. T., Kalkan, A. (2018, October) *An Investigation of Employees' Levels of Exposure to Cyberbullying in Workplaces Depending on Working Conditions*. Paper presented at the Fifth International Management Information Systems Conference.

Editor: H. Kemal İltar, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey

Received: August 19, 2018, **Accepted:** October 18, 2018, **Published:** November 10, 2018

Copyright: © 2018 IMISC Söyleyici, Kalkan. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

IMISC 2018
5th International Management Information Systems Conference

Gülin Tuğçe SÖYLEYİCİ
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
tugcesoyleyici@gmail.com

Doç. Dr. Adnan KALKAN
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak İşletme Fakültesi
adnankalkan@mehmetakif.edu.tr

An Investigation of Employees' Levels of Exposure to Cyberbullying in Workplaces Depending on Working Conditions

Abstract

The purpose of this research is to measure the employees' levels of exposure to cyberbullying in workplace, depending on the working conditions. Survey method has been used in the research. For the collection of data, Workplace Cyberbullying Victimization scale developed by Kayman (2017), has been used. The population for this research is 176 enterprises which are still active in the Manisa Industrial Park (MIP). The sample size for this research consists of 457 employees selected from this population. IBM SPSS 20.0 statistical program has been used for analysing the data. In the study, Reliability Analysis, Factor Analysis, Independent Sample T-test, One Way ANOVA test have been performed in addition to descriptive statistics. As a result, it has been found that there is a significant difference between the situation of employees exposed to cyberbullying and the frequency of daily use of IT and working time; however, there is no significant difference between the situation of employees exposed to cyberbullying and department worked and the income levels of them.

Keywords: Cyberbullying, Cyber Victimization, Cyberbullying Tools.

Çalışma Koşullarına Bağlı Olarak İş Yerlerinde Çalışanların Siber Zorbalığa Maruz Kalma Düzeylerinin İncelenmesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, çalışma koşullarına bağlı olarak çalışanların iş yerlerinde siber zorbalığa maruz kalma düzeylerini ölçmektir. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışma verilerinin toplanmasında Kayman (2017) tarafından geliştirilen İş Yeri Siber Zorbalık Mağduriyeti Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini 2017-2018 yıllarında Manisa Organize Sanayi Bölgesinde halen faaliyet gösteren 176 işletme oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evrenden seçilen 457 işletme çalışanı oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin analizi IBM SPSS 20.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada betimsel istatistiklerin yanı sıra, güvenilirlik analizi, faktör analizi, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışma süresi ve bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı arasında farklılığın olduğu; çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışılan bölüm ve çalışanların gelir durumu arasında ise anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Siber Zorbalık Araçları

1. GİRİŞ

Teknolojideki gelişmeler dünyayı yeniden şekillendirirken toplum içerisindeki davranış şekillerimizi de değiştirmektedir. Bilgisayar, cep telefonu, tablet ve internet ile dünyanın her yerine erişim imkânı sağlayan bilgi ve iletişim teknolojileri, her yaşta ve her kesimden insanın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş, hayatımızın her alanında yerlerini almışlardır. Teknolojinin sürekli ve hızlı bir şekilde gelişmesi, bunun sonucunda da insan hayatını kolaylaştırması, bireylerin yaşamlarını olumlu yönde etkilerken, teknolojiyi amacının dışında kullanan bireylerin olumsuz sonuçlara maruz kaldığı görülmüştür. Bu olumsuz sonuçlardan bir tanesi de siber zorbalıktır (Başköy, 2013: 37). Saldırganlığın modern teknolojik cihazlar aracılığıyla ve özellikle cep telefonları veya internet üzerinden gerçekleştiği "siber zorbalık" etiketli yeni bir saldırganlık veya zorbalık biçimi ortaya çıkmıştır. Siber zorbalık, bireylerin bilgisayar ve cep telefonu gibi elektronik cihazları kullanım sıklığını artırması ile ortaya çıkmıştır (Slonje ve Smith, 2008: 147). Bilişim teknolojileri, etkileşimlerimizi, araştırmalarımızı, buluşlarımızı kolaylaştırırken, aynı zamanda siber zorbalık gibi zararlı davranışları da kolaylaştırmaktadır (Cassidy vd., 2014: 300). Önceki yıllarda siber zorbalık kavramına literatürde çok fazla rastlanmamasına rağmen artık günümüzde önemli bir konu haline gelmiştir (Asanan vd., 2017: 54).

Siber zorbalık kavramının, bireysel ve toplumsal yaşamı ciddi şekilde tehdit etmesi, kişilerin duygusal ve sosyal yaşamında ciddi sorunlara yol açması ile birlikte araştırmacılar, siber zorbalığın zemininde mevcut olan psikolojik aşamaları incelemeye ve bu zorbalık davranışlarının nasıl önleneceği hakkında çalışmalar yapmaya yönelmiştir (Cicioğlu, 2014: 8). Bu çalışmada siber zorbalık kavramına değinilmiş, çalışma koşullarına bağlı olarak çalışanların iş yerlerinde siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri incelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Siber Zorbalık

Siber zorbalık terimi on yıl önce neredeyse duyulmamış olmasına rağmen şimdi hayatın bir parçası haline gelmiştir (Cassidy vd., 2014: 300). Siber zorbalık; birey veya topluluklar tarafından, elektronik iletişim biçimlerini kullanarak, kendisini, müdafaa edemeyen mağdurlara karşı art arda ve zamanla yürütülen kasıtlı olarak yapılan saldırgan bir davranış biçimidir (Smith vd., 2008: 376). Siber zorbalık davranışında bulunan bireyler; zorbalık mağdurlarını küçük düşürme, haklarında olumsuz yorumlar yazma, haklarında söylenti çıkarma, alay etme gibi davranışlar sergilemektedir (Manap, 2012: 8).

Literatür incelendiğinde, siber zorbalık kavramı pek çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Privitera ve Campbell (2009) iş yerinde zorbalığa maruz kalmayı; bireyin dengesini bozan, işini olumsuz yönde etkileyen, rahatsız eden, küçük düşüren, korkutan davranışlar olarak tanımlamıştır. Shariff (2008)' e göre siber zorbalık; bireylerin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ve dijital araçlar yardımı ile (cep telefonları, elektronik posta, web siteleri, sosyal medya hesapları, bloglar, anlık mesajlaşma) diğer bireyleri tehdit etmesi ve küçük düşürmesi olarak tanımlanmaktadır.

Siber zorbalık kavramı başta Türkiye olmak üzere Avrupa ülkeleri için de henüz üzerinde çok fazla akademik çalışma yapılmamış bir konudur. Siber zorbalık sadece dünyanın belirli bir bölgesinde görülmeyip küresel olarak önem kazanan bir sorundur (Serin, 2012: 3).

2.2. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık

Geleneksel zorbalık, mağduru küçük düşürmek amacıyla tekrarlanan fiziksel ya da sözlü saldırganlık eylemleri olarak tanımlanmıştır (Randa vd., 2015: 173). Zorbalık mağduriyeti araştırmalarının kapsamı, bireyin kişisel özelliklerini hedefleyen, saldırgan davranışları içeren belirli ayrımcı taciz biçimlerine kadar genişlemiştir (Salmon vd., 2018: 29).

Geleneksel zorbalığı siber zorbalıktan ayıran en önemli özellik ise geleneksel zorbalığın küçük bir alanı kapsamasıdır. Siber zorbalık ise herhangi bir zamanda meydana gelip, hızlı bir şekilde yayılabilen ve etki alanı daha fazla olmakta, kişiyi nerede olursa olsun etkileyebilmektedir (Özer, 2016: 21). Siber zorbalık bireylerde sıkıntıya neden olmakla birlikte geleneksel zorbalığa nazaran etkisi henüz belirsizdir. Siber zorbalık, geleneksel zorbalığa göre literatürde daha az yer almaktadır. Bunun nedeni teknolojinin gelişmesi ile birlikte yeni kavramların ortaya çıkması ve hayatımızdaki yerini zamanla almaya başlamasıdır (Smith vd., 2008: 377).

2.3. Siber Zorbalık Araçları

Siber zorbalık araçları araştırmacılar tarafından çeşitli kategorilere göre sınıflandırılmaktadırlar. Bunlar; telefon zorbalığı, yazılı mesaj zorbalığı, elektronik posta zorbalığı, sohbet odası zorbalığı, web siteleri

aracılığıyla zorbalık, sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla zorbalık, anlık mesajlaşma yoluyla zorbalık (Serin, 2012: 24).

Siber zorbalar elektronik posta (e-posta) göndererek bir kişinin rahatsız olabileceği bilgileri anında birçok insana iletebilmektedirler (Çiftci, 2015: 30). Anlık mesajlaşma, kullanıcıların belirli bir kişiyle iletişim kurmasına, belirli bir grup insan için özel sohbet odası oluşturmasına ve dosyaları paylaşmasına olanak tanır (Willard, 2007: 21). Siber zorbalar, zorbalık yaptıkları kişinin anlık mesajlaşma sistemi için kullandığı kullanıcı isminin benzerini veya aynısını oluşturarak başkalarına uygunsuz iletiler gönderebilmektedir (Özel, 2013: 22). Günümüzde bilgi e-posta ve metin mesajları aracılığıyla veya Facebook, Twitter, LinkedIn gibi sosyal ağ siteleri aracılığıyla sağlanmaktadır (Forssell, 2016: 454). Siber suçlular, sosyal medyayı kimlik avı, spam gönderme ve siber zorbalık gibi farklı siber suçların işlenmesinde yeni bir platform olarak kullanmaya başlamışlardır (Saravanaraj vd., 2016: 26). Sosyal medyada birisinin uygunsuz bir resmini yayınlama gibi bazı siber zorbalık davranışları çok daha geniş bir kitleyi kapsayabilmektedir. Bu nedenle bilgi paylaşımının hızı geleneksel zorbalığa göre daha hızlı olmaktadır (Keskin vd., 2016: 282).

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma, veri toplama yöntemi olarak anket tekniğinin kullanıldığı bir saha araştırması niteliğindedir. Anket formu Google Documents Web sitesi kullanılarak oluşturulmuştur. Anket formunun linki, 17 Ocak – 20 Şubat 2018 tarihleri arasında Manisa Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren iş yerlerindeki çalışanlara mail, cep telefonu, sosyal medya aracılığı ile ulaştırılmıştır. Araştırmanın güncel verilere dayanması için, araştırma sürecinin kısa zaman içerisinde bitirilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında işletmelerin farklı bölümlerde görev yapan çalışanlardan anket formunu yanıtlamaları istenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi IBM SPSS 20.0 programı aracılığı ile yapılmıştır. Yapılan araştırmada verilerin normal dağılımını görebilmek için verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış, bu değerlerin -2,+2 değer aralığında olması, dağılımın normal olduğunu göstermiştir. Gruplardan elde edilen verilerin de çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiş ve değerlerin -2,+2 değer aralığında olması nedeniyle dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Pekdoğan ve Ulutaş, 2018: 238). Araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinden sonra faktör analizi, gruplar arası farklılıkların incelenmesine yönelik olarak da T testi ve Anova testleri yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu çalışmanın amacı, iş yerlerinde farklı çalışma şartlarına sahip çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarını incelemektir. Bu doğrultuda kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀₁: Çalışma süresi ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₀₂: Çalışılan bölüm ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₀₃: Gelir durumu ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₀₄: Bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütesini 2017-2018 yıllarında Manisa Organize Sanayi Bölgesinde halen faaliyet gösteren 176 işletmenin çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise bu evrenden seçilen 457 çalışan oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünü belirlemek amacıyla kullanılan ana kütle büyüklüğü, Manisa Organize Sanayi Bölgesi çalışan sayısı; Manisa Organize Sanayi Bölgesi resmi web sitesinde yayımlanan rakama göre 46.700'dür (www.mosb.org.tr 20.02.2018). Bu sonuca göre %95 güven aralığında belirlenen örneklem büyüklüğü 383'tür (tr.surveymonkey.com 20.02.2018). Bu bağlamda toplam 457 çalışana anket uygulanmıştır. Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme metodu kullanılmıştır. Bu yöntemde evrene ait birimlerden birisi ile temas kurulmuş, temas kurulan ilk birimin yardımıyla ikinci birime, ikinci birimin yardımıyla üçüncü birime gidilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 45). Bu bağlamda 176 işletmeden 114 işletmeye, 46.700 çalışandan ise 457 iş yeri çalışanına ulaşılmıştır.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırma, veri toplama aracı olarak iki grup sorudan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacı ile İş Yeri Siber Zorbalık Ölçeği (Kayman, 2017) kullanılmıştır. Kayman (2017) tarafından geliştirilen İş Yeri Siber Zorbalık Mağduriyeti Ölçeği; 5'li Likert tipinde 3 faktör altında ayrılan toplam 12 maddeden oluşan bir ankettir. Ölçekte “hiç”, “nadiren”, “ara sıra”, “sıkça”, “oldukça fazla” derecelerine ayrılmış olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Kayman (2017) yaptığı çalışmada güvenilirlik katsayısını; Mesai Dışı Saldırı için (0,873), İletişimin Engellenmesi için (0,746) ve Sosyal Medyada Saldırı için (0,731) bulmuştur. Bu çalışmada ise güvenilirlik katsayısı; Mesai Dışı Saldırı için (0,875), İletişimin Engellenmesi için (0,765) ve Sosyal Medyada Saldırı için (0,760) bulunmuştur. Değişkenlere ait alfa güvenilirlik katsayıları, uluslararası yazında belirtilen ve genel kabul gören değerlerin üzerinde çıkmıştır (Bagozzi ve Yi, 1988; Nunally, 1978). Çalışanların demografik özelliklerini belirlemek için ise geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın zaman ve maliyet kısıtlılığı nedeniyle Türkiye genelinde faaliyet gösteren firmalara uygulanamamış, sadece Manisa Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren firmalara uygulanmıştır. Bu nedenle araştırma sonucunun Türkiye'deki tüm firmalar için bir genelleme yapılması söz konusu değildir.

3.5. Araştırmanın Analizleri ve Bulguları

3.5.1. Demografik Bulgular

114 farklı işletmeden araştırmaya katılan 457 çalışana ait tanımlayıcı istatistikler ve frekans değerleri incelendiğinde; araştırmaya katılanların %45,3'ünün kadın, %54,7'sinin erkek olduğu görülmüştür. Araştırma katılımcılarının; %33,9'unun 25-31, %29,3'ünün 32-38, %19,9'unun 39-35, %9,6'sının 18-24 yaş aralığında ve %7,2'sinin 46 yaş ve üzeri olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanların %87,1'i lisans mezunu, %6,3'ü ön lisans, %4,6'sı yüksek lisans, %2'si lise ve altıdır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %61,9'u evli, %30'u bekar, %7,9'u boşanmıştır. Araştırmaya katılanların iş yerlerindeki çalışma sürelerine bakıldığında %33'ünün 1-5 yıl, %23,4'ünün 6-10 yıl, %16,8'nin 1 yıldan az, %15,1'inin 11-15 yıl arasında ve %11,6'sının 16 yıl ve üzeri iş yerlerinde çalıştıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan iş yeri çalışanlarının hangi bölümlerde çalıştıkları incelendiğinde; %16,4'ünün İnsan Kaynakları, %14,2'sinin Bilgi İşlem, %13,3'ünün Muhasebe ve Finans, %10,5'inin Kalite Kontrol, %9,8'inin Satın alma, %9'unun İthalat ve İhracat, %8,3'ünün Pazarlama, %7,7'sinin Ar-Ge, %7,4'ünün Üretim, %3,1'nin Proje Geliştirme departmanında, %0,2'sinin de diğer departmanlarda olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan çalışanların gelir durumlarına bakıldığında %22,5'inin 3000-3999 TL arasında, %21,2'sinin 5000 TL ve üzeri, %20,8'inin 4000-4999 TL arasında, %19,3'ünün 1603-1999 TL ve %16,2'sinin 2000-2999 TL arasında gelire sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmaya katılanların bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklıklarına göre dağılımları incelendiğinde; %74,8'inin 5 saat ve üzeri, %16,8'inin 3-4 saat, %8,3'ünün ise yalnızca 1-2 saat bilişim teknolojilerini kullandıkları görülmüştür.

3.5.2. Faktör Analizi

Araştırma kapsamında anket formunda yer alan ifadelerle yönelik faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacı ile “Kaiser-Meyer Olkin (KMO) Örneklem Yeterlilik Testi” ve Bartlett Küresellik Testi” kullanılmıştır. KMO değeri incelendiğinde 0,737 olduğu gözlemlenmiştir. $0,737 > 0,50$ olduğundan veri seti faktör analizi için uygun bulunmuştur. Literatürde bu oranın %60'ın üzerinde olması istenmektedir (Nakip, 2006: 429). Bartlett's Küresellik Testinin sonucu da anlamlı bulunmuştur (Sig. 0,000 < 0,001).

Tablo 1'de yapılan faktör analizi sonucunda 3 faktör belirlenmiş ve açıklanan kümülatif varyans %65,643 olmuştur.

Tablo 1: Faktör Analizi ve Açıklanan Toplam Varyans

Initial Eigenvalues (Başlangıç Özdeğerleri)	Extraction Sums of Squared Loadings	Rotation Sums of Squared Loadings
--	--	--------------------------------------

Bileşen	(Başlangıç Faktör Yüklemleri)						(Rotasyon Faktör Yüklemleri)		
	Top.	Varyans %	Küm. %	Top.	Varyans %	Küm. %	Top.	Varyans %	Küm. %
1	3,948	32,900	32,900	3,948	32,900	32,900	3,038	25,313	25,313
2	2,528	21,065	53,965	2,528	21,065	53,965	2,508	20,904	46,216
3	1,401	11,678	65,643	1,401	11,678	65,643	2,331	19,427	65,643
4	,797	6,643	72,286						
5	,761	6,341	78,627						
6	,684	5,702	84,329						
7	,534	4,448	88,777						
8	,482	4,020	92,797						
9	,319	2,661	95,458						
10	,248	2,064	97,523						
11	,202	1,686	99,208						
12	,095	,792	100,000						

Aşağıdaki Tablo 2 incelendiğinde 3 faktör toplam varyansın 65,643'lik kısmını açıklamaktadır. Faktör analizinde öz değeri birden büyük olan faktörlerin toplam varyansı açıklama oranı % 60'ın üstünde olması tercih edilmektedir (Aytekin, 2017: 115). Analiz sonuçlarına göre öz değeri birden büyük olan üç faktör elde edilmiş, değişkenler bu faktörler altında toplanmıştır.

Tablo 2: Siber Zorbalık Faktör Analizi Sonuçları

Bileşenler			Kümülatif Varyans	Cronbach Alfa (%)
1	2	3		
SZ	MDS (X1a)	X1a1	,860	25,313
		X1a2	,832	
		X1a3	,844	
		X1a4	,812	
	SMS (X1c)	X1c9	,822	46,216
		X1c10	,844	
		X1c11	,758	
		X1c12	,583	
	İE (X1b)	X1b5	,702	65,643
		X1b6	,553	
		X1b7	,851	
		X1b8	,804	

3.5.3. Hipotez Testi Bulguları

3.5.3.1. Tek Yönlü Varyans Analizi

Yıl değişkenine göre çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 3: Test of Homogeneity of Variances Siber Zorbalık-Yıl

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
4,585	4	452	,001

Yukarıdaki Tablo 3'e göre, Sig. değerinin 0,5'ten küçük olduğu gözlemlenmiştir. Sig. değeri 0,001 olduğu için Varyansların homojenliği sağlanamamıştır. Varyansların homojenliğinin sağlanamaması nedeni ile Brown-Forsythe testi yapılmıştır (www.ayyum.com, 10.03.2018).

Tablo 4: Robust Tests of Equality of Means (Siber Zorbalık- Çalışma Yılı)

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	4,286	4	320,666	,002

Tablo 4'te Sig. değeri 0,05'ten küçük olduğu için (Sig.=,002) H_{01} hipotezi reddedilmiştir. Çalışma süresi ile iş görenlerin siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. H_{01} hipotezi reddedildiği için hangi gruplar arasında fark olduğunun bulunması gerekmektedir. Bunun için Post Hoc Testi yapılmıştır.

Tablo 5: Post Hoc Test Games- Howell (Bağımlı Değişken: Siber Zorbalık)

(I) Çalışma Süresi	(J) Çalışma Süresi	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
1 yıldan az	11-15 yıl	-,35553*	,11908	,028
	16 yıl ve üzeri	-,37914*	,12283	,021
6-10 yıl	16 yıl ve üzeri	-,25192*	,08825	,040
11-15 yıl	1 yıldan az	,35553*	,11908	,028
16 yıl ve üzeri	1 yıldan az	,37914*	,12283	,021
	6-10 yıl	,25192*	,08825	,040

Gruplar arasındaki farklılığın bulunması amacı ile Tablo 5'te Sig. değeri 0,05'ten küçük değerleri bulmak amaçlanmıştır. Sonuçlara göre; çalışma süresi 1 yıldan az olanlar ile 11-15 yıl ve 16 yıl ve üzeri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Çalışma süresi 6-10 yıl olanlar ile 16 yıl ve üzeri çalışanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Çalışma süresi 11-15 yıl olanlar ile 1 yıldan az çalışanlar arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

3.5.3.2. Tek Yönlü Varyans Analizi

Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının çalışılan bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 6: Test of Homogeneity of Variances - Siber Zorbalık

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,097 ^a	9	446	,363

Yukarıdaki Tablo 6'ya göre, Sig. değerinin 0,5'ten büyük olduğu gözlemlenmiştir. Sig. değeri 0,363 olduğu için Varyansların homojenliği sağlanmaktadır.

Tablo 7: Anova Tablosu (Siber Zorbalık-Bölüm)

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.

Between Groups	6,856	10	,686	1,566	,114
Within Groups	195,307	446	,438		
Total	202,163	456			

Tablo 7’de Sig. değeri 0,114 çıkmıştır. Test sonuçlarına göre; Sig. değeri 0,05’ten büyük çıktığı için H_{02} hipotezi kabul edilmiştir. Çalışılan bölüm ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

3.5.3.3. Tek Yönlü Varyans Analizi

Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 8: Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
7,533	4	452	,000

Tablo 8’e göre, Sig. değerinin 0,5’ten küçük olduğu gözlemlenmiştir. Sig. değeri 0,000 olduğu için Varyansların homojenliği sağlanmamaktadır. Varyansların homojenliği sağlanmadığı için Brown-Forsythe testi uygulanmıştır (www.ayeum.com, 10.03.2018).

Tablo 9: Robust Tests of Equality of Means (Siber zorbalık-Medeni Durum)

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	2,383	4	332,851	,051

Tablo 9’daki Sig. değeri 0,05’ten büyük olduğu için (Sig.=0,051) H_{03} hipotezi kabul edilmiştir. Gelir durumu ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

3.5.3.4. Tek Yönlü Varyans Analizi - Bilişim Teknolojilerinin Günlük Kullanım Sıklığı

Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 10: Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
3,039	2	454	,049

Yukarıdaki Tablo 10’a göre, Sig. değerinin 0,5’ten küçük olduğu gözlemlenmiştir. Sig. değeri 0,049 olduğu için Varyansların homojenliği sağlanmamaktadır. Varyansların homojenliği sağlanmadığı için Brown-Forsythe testi uygulanmıştır (www.ayeum.com, 10.03.2018).

Tablo 11: Robust Tests of Equality of Means (Siber Zorbalık- BİT Kullanım Sıklığı)

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	11,912	2	162,371	,000

Tablo 11’de Sig değeri 0,05’ten küçük olduğu için (Sig.=,000) H_{04} hipotezi reddedilmiştir. Bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. H_{04} hipotezi reddedildiği için hangi gruplar arasında fark olduğunun bulunması gerekmektedir. Bunun için Post Hoc Testi uygulanmıştır.

Tablo 12: Post Hoc Test Games- Howell (Bağımlı Değişken: Siber Zorbalık)

(I) BİT Kullanım Sıklığı	(J) BİT Kullanım Sıklığı	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
1-2 saat	5 saat ve daha fazla	-,32700*	,08699	,001
3-4 saat	5 saat ve daha fazla	-,26021*	,07283	,001
5 saat ve daha fazla	1-2 saat	,32700*	,08699	,001
	3-4 saat	,26021*	,07283	,001

Tablo 12 incelendiğinde; Sig. değeri 0,05’ten küçük değerleri bulmak amaçlanmıştır. Sonuçlara göre; Bilişim Teknolojileri (BİT) kullanım sıklığı 1-2 saat olanlar ile 5 saat ve daha fazla olanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. BİT kullanım sıklığı 3-4 saat olanlar ile 5 saat ve daha fazla olanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. BİT kullanım sıklığı 5 saat ve daha fazla olanlar ile BİT’i 1-2 saat ve 3-4 saat kullananlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 13: Hipotez Testi Sonuçları Tablosu

Hipotez	Sig.	K/R
H_{01} : Çalışma süresi ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	0,002	RED
H_{02} : Çalışılan bölüm ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	0,114	KABUL
H_{03} : Gelir durumu ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	0,051	KABUL
H_{04} : Bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	0,000	RED

4. SONUÇ

Araştırmada, iş yerlerinde farklı çalışma şartlarına sahip çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumları incelenmiştir. Çalışan bireyler üzerinde çeşitli olumsuz etkileri olan siber zorbalık kavramının çalışanlar tarafından nasıl algılandığı sonucu, işletmeler için önem taşımaktadır.

Çalışma süresi ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre H_{01} hipotezi reddedilmiştir. Çalışma süresi ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığının bulunması amacı ile Post Hoc Testi yapılmıştır. Sonuçlara göre; çalışma süresi 1 yıldan az olanlar ile 11-15 yıl ve 16 yıl ve üzeri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Çalışma süresi 6-10 yıl olanlar ile 16 yıl ve üzeri çalışanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Yine çalışma süresi 11-15 yıl olanlar ile 1 yıldan az çalışanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Çalışanın iş yerinde çalıştığı süre arttıkça, gördüğü siber zorbalık da artmaktadır. Başka bir ifade ile çalışma süresi bakımından daha tecrübeli olan çalışanlara daha çok siber zorbalık uygulanmaktadır.

Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının çalıştıkları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre H_{02} hipotezi kabul edilmiştir. Çalışılan bölüm ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu, çalışılan departmana göre farklılık göstermemektedir. Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak

amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre H_{03} hipotezi kabul edilmiştir. Gelir durumu ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Çalışanların gelirlerinin yüksek ya da düşük olması ile siber zorbalığa maruz kalmaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumlarının bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacı ile tek yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre H_{04} hipotezi reddedilmiştir. Bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı ile çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. H_{04} hipotezi reddedildiği için hangi gruplar arasında fark olduğu Post Hoc Testi ile incelenmiştir. Sonuçlara göre; Bilişim Teknolojilerinin (BİT) kullanım sıklığı 1-2 saat olanlar ile 5 saat ve daha fazla olanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. BİT kullanım sıklığı 3-4 saat olanlar ile 5 saat ve daha fazla olanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı 5 saat ve daha fazla olan çalışanlar, diğer çalışanlara göre daha fazla siber zorbalığa maruz kalmaktadır. Bilişim teknolojileri çalışanların hayatını kolaylaştırırken bir yandan çalışanlar tarafından çok sık kullanılması ve kullanım sıklığının artması ile siber zorbalık gibi negatif etkilere daha fazla maruz kalınmasına sebebiyet vermektedir.

Sonuç olarak; çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışma süresi ve bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, çalışanların siber zorbalığa maruz kalma durumu ile çalışılan bölüm ve gelir durumu arasında ise anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak konu ile ilgili yazın incelendiğinde siber zorbalık ile çalışma süresi, gelir, bölüm, bilişim teknolojilerinin günlük kullanım sıklığı arasındaki ilişkiyi inceleyen yeterli sayıda yerli ve yabancı çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Siber zorbalık küresel olarak önem kazanan bir sorundur (Serin, 2012: 3). Dolayısıyla son yıllarda yerli ve yabancı yazında siber zorbalık ile ilgili yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir (Whittaker ve Kowalski 2015: 11). Ancak siber zorbalık ile ilgili, çocuklar ve ergenler üzerinde yurt içinde ve yurt dışında birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen çalışanların çalışma hayatında siber zorbalığa maruz kalma durumlarını araştıran az sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu araştırma büyük çoğunluğunu üretim işletmelerinin oluşturduğu Manisa Organize Sanayi Bölgesindeki işletmeleri kapsamaktadır. Yalnızca belirli bir bölgede uygulanmış olmasından dolayı sonuçların genellenmesi söz konusu değildir. Elde edilen bulgular sadece Manisa bölgesindeki işletmelerin durumunu yansıtmaktadır. Gelecek araştırmaların, Türkiye'nin büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının olduğu bölgelerde yapılması ile daha fazla veri elde edilerek net çıkarımlar yapılabilmesi sağlanabilecektir.

Kaynakça

- Asanan, Z.Z.T., Hussain, I.A., ve Laidey, N.M., (2017), "A Study on Cyberbullying: Its Forms, Awareness and Moral Reasoning Among Youth" *International Journal of Information and Communication Sciences*, Vol.2 Issue.5, (54-58).
- Aytekin, I., (2017), "İlişkisel Pazarlama Perspektifinden İhtisas Fuarlarına Katılımın Fuar Performansına Etkisi", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Bagozzi, R. P. ve Yi, Y. (1988). On the Evaluation of Structural Equation Models, *Journal of The Academy of Marketing Science*, Vol.16 Issue.1, (74-94).
- Başköy, N., (2013), "Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık, Siber Zorbalık Ve Bilgisayara Karşı Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi", Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Cassidy, W., Faucher, C., ve Jackson, M., (2014), "The Dark Side of the Ivory Tower: Cyberbullying of University Faculty and Teaching Personnel", *Alberta Journal of Educational Research*, Vol.2, (279-299).
- Cicioğlu, M., (2014), "Öğrencilerin Problemli İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Görüşleri", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Çiftci, H., (2015), "Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Facebook Tutumu ile İlişkisinin İncelenmesi", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Forssell, R., (2016), "Exploring Cyberbullying and Face-to-Face Bullying in Working Life -Prevalence, Targets and Expressions", *Computers in Human Behavior*, Vol.58, (454-460).
- Kayman, Ş.Ş., (2017), "İşletmelerde Siber Zorbalık, Duygusal Zeka Ve Üretim Karşıtı Davranışlar İlişkisi", Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Keskin, H., Akgün, A.E., Ayar, H., and Kayman, Ş.S., (2016), "Cyberbullying Victimization, Counterproductive Work Behaviours and Emotional Intelligence at Workplace", *Social and Behavioral Sciences*, Vol.235 (281 – 287).
- Manap, A., (2012), "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

- Nakip, M. (2006). Pazarlama Araştırmaları (Teknikler ve SPSS Destekli Uygulamalar). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Özel, S., (2013), “*Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi*”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özer, G., (2016), “*Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri ile Siber Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğrencilerin Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri*”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Pekdoğan, S., and Ulutaş, İ. (2018), “The Effect of the Decision Making Skills Education Programme on the Preschool Children’s Decision Making Skills”, *Journal of the Faculty of Education*, Vol.19 Issue.1, (230-244).
- Privitera, C., and Campbell, M. A., (2009), "Cyberbullying: The New Face of Workplace Bullying?", *Cyber Psychology and Behavior*, Vol.12 Issue.4, (395–400).
- Randa, R., Nobles, M.R., and Reyns, B.W., (2015), “Is Cyberbullying a Stand Alone Construct? Using Quantitative Analysis to Evaluate a 21st Century Social Question”, *Societies*, Vol.5, (171-186).
- Salmon, S., Turner, S., Taillieu, T., Fortier, J., and Afifi, T.O., (2018), “Bullying Victimization Experiences among Middle and High School Adolescents: Traditional Bullying, Discriminatory Harassment, and Cybervictimization”, *Journal of Adolescence*, Vol.63, (29-40).
- Saravanaraj, A., Sheeba, J.I., and Devaneyan, S.P., (2016), “Automatic Detection of Cyberbullying from Twitter”, *International Journal of Computer Science and Information Technology and Security*, Vol.6 Issue.6, (26-32).
- Serin, H., (2012), “*Ergenlerde Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Shariff, S. (2008). Cyber-Bullying: Issues and Solutions for The School, The Classroom and The Home. New York: Routledge.
- Slonje, R., and Smith, P.K., (2008), “Cyberbullying: Another Main Type of Bullying?”, *Personality and Social Sciences*, Vol.49, (147-154).
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., and Neil, T. (2008), “Cyberbullying: Its Nature and Impact in Secondary School Pupils”, *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol.49 Issue.4, (376-385).
- Whittaker, E. and Kowalski, R.M. (2015), “Cyberbullying Via Social Media”, *Journal of School Violence*, Vol.14, (11–29).
- Willard, N.E., (2007). Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats and Distress. Research Press.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık
- <https://www.mosb.org.tr/> (20.02.2018)
- <https://tr.surveymonkey.com/mp/sample-size/> (20.02.2018)
- <http://www.ayeyum.com/online-egitim-izle> (10.03.2018)